

PAREMPAA ELÄMÄÄ MAASEUDULLE JA ELINVOIMAA ALUEILLE – MAASEUTUPOLIITTISIA KUNTA- JA ALUEVAALINOSTOJA

MaalleKo-verkosto on yksi Maaseutupolitiikan neuvoston alaisuudessa toimivista teemaverkostoista. Sen tehtävänä on tukea päättäjiä maaseutupoliittisissa kysymyksissä koskien maaseudun asuttavuutta, maaseudulla asumisen edellytyksiä ja houkuttelevuutta sekä uusien tulijoiden kotoutumista maaseutualueille. Haluamme tarjota syötteitä kunta- ja aluevaaliehdokkaille sekä tuleville luottamushenkilöille hyvän elämän edistämiseksi maaseutualueilla seuraavin kärkiteemoin:

1. Turvataan sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen saavutettavuus asuinpaikasta riippumatta
2. Lähikoulu on lapsen oikeus
3. Kehitetään uusia ja monimuotoisia asumismahdollisuuksia houkuttelemaan uusia asukkaita kuntaan
4. Vahvistetaan asukkaiden osallisuutta ja yhteiskehittämisen kulttuuria, ja tehdään näin parempia päätöksiä ja palveluja

Maaseutua on Suomessa 95 % pinta-alasta ja siellä asuu 1,5 miljoonaa asukasta. Lisäksi maaseudulla asuu kausiluontoisesti laskentatavasta riippuen 2,4–2,9 miljoonaa vapaa-ajan asukasta.

1. TURVATAAN PALVELUJEN SAAVUTETTAVUUS ASUINPAIKASTA RIIPPUMATTA (ALUEVAALIT)

- Huolehditaan palveluverkon uudistamisen yhteydessä, että sotepe-palvelut ovat aidosti saatavilla ja saavutettavissa koko hyvinvointialueella, myös sen reuna-alueilla.
- Huomioidaan linjattaessa fyysisestä palveluverkosta, että maaseutuväestö on keskimääräistä iäkkäämpää ja julkinen liikenne vähäistä tai olematonta. Myös sote-taksimatkojen saamisessa on haasteita.
- Huolehditaan siitä, että vanhuksilla on mahdollisuus asua lähellä läheisiään. Pyritään siihen, että jokaisessa kunnassa on ympärivuorokautisen asumisen palveluyksikkö.
- Huolehditaan palveluverkon osalta, että perhepalveluiden, äitiys- ja lastenneuvolan ja lastensuojelun saavutettavuus on sujuvaa.
- Digitaalisten palvelujen kehittäminen on hyvinvointialueiden palvelustrategioiden keskiössä. Harkitaan tarkkaan, mitä voidaan hoitaa etänä ja mitkä palvelut tulisi järjestää läsnäpalveluina. Tiedotetaan ja huomioidaan digitaalisten palvelujen kehittämisen yhteydessä digitaalisen infran alueellinen tilanne sekä varmistetaan tarvittavan digituen saatavuus.
- Otetaan [maaseutuvaikutusten arviointi](#) (MVA) osaksi hyvinvointialueiden päätöksentekoa palveluverkkoa koskevissa esityksissä ja päätöksissä.

Huolehditaan, että sote- ja hytetu-palvelut ovat myös maaseutualueilla asianmukaisesti saatavissa. Palveluverkkoa koskevat päätökset vaikuttavat suoraan asukkaiden terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä myös työllisyyteen ja työn kannattavuuteen. Hyvinvointipalvelujen saatavuus ja saatavuus on keskeinen tekijä maaseutualueiden elinvoimaisuuden säilyttämisessä. Kaukana olevat palvelut lisäävät asukkaiden kulkemiskustannuksia ja heikentävät turvallisuuden tunnetta. Maaseutuvaikutusten arvioinnilla varmistetaan, että päätöksenteossa huomioidaan myös maaseutualueilla asuvien väestöryhmien tarpeet ja oikeudet. Maaseutuvaikutusten arviointi auttaa varmistamaan, että päätöksenteko on oikeudenmukaista ja edistää alueen kestävästä kehityksestä.

- Päätätjä, hanki tietoa ja etsi rohkeasti uusia innovatiivisia ratkaisuja palvelujen tuottamiseksi harvaan asutuilla alueilla, esimerkkinä tästä liikkuvien palvelujen kehittäminen. Alueen asukkailla ja yhteisöillä kannattaa kysyä näkemyksiä sekä ottaa heidät mukaan suunnitteluun.

2. LÄHIKOULU ON LAPSEN OIKEUS (KUNTAVALIT)

- Otetaan lapsivaikutusten arviointi (LAVA) sekä maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) osaksi kuntien päätöksentekoa kouluverkkoa koskevissa esityksissä ja päätöksissä.
- Kouluista ei voi puhua vain kulueränä. Kouluverkolla on vaikutuksia koko kunnan elinvoimaan. Huomioidaan kouluverkkopäätöksissä koulujen elinvoima- ja kerrannaisvaikutukset.
- Tällä hetkellä Opetushallituksen linjausten mukaisesti koulumatka odotuksineen saa kestää alakoululaisilla enintään 2,5 h ja yläkoululaisilla (yli 13 v) 3 h päivässä. Linjataan kunnissa koulumatka-ajan lyhentämisestä 1,5 tuntiin alle 13-vuotiaille ja selkeytetään koulumatkan laskemisen perusteita: koulumatka käynnistyy lapsen lähtiessä kotoa ja päättyy koulun alkaessa. Hyviä päätöksentekoa tukevia kysymyksiä koulumatkoihin liittyen löytyy: [Koulukuljetusten kysymysluettelo](#)
- Kouluverkko on kokonaisuus. Yläkoulut ja lukiot käyttävät usein yhteisiä henkilöresursseja, jolloin esimerkiksi lukioverkon harveneminen heikentää yläkoulujen mahdollisuuksia saada opetusresursseja. Huomioidaan tämä kouluverkkoa koskevissa päätöksissä.
- Tehdään kunnissa vaikuttamistyötä pienkoululisän saamiseksi takaisin. Aiemmin kunnissa käytössä ollut pienkoululisä tuki lasten lähikoulujen säilymistä.

Kouluverkkoa koskevat päätökset vaikuttavat suoraan lasten ja nuorten koulutukseen ja hyvinvointiin. Tämä on myös elinvoimakysymys, sillä koulujen lakkautukset vaikuttavat kielteisesti paikalliseen talouteen ja yhteisöön. On myös tärkeää huomioida koulukuljetusten nousseet kustannukset sekä vaikutukset lasten liikkumiseen ja oppimistuloksiin. Koulut ovat usein maaseutuyhteisöjen toiminnallisia keskuksia ja niiden sulkeminen heikentää yhteisöllisyyttä ja paikallista identiteettiä. Asetetaan lapsen etu aina etusijalle päätöksenteossa. Maaseutuvaikutusten ja lapsivaikutusten arvioinnit auttavat varmistamaan, että kouluverkkoa koskevissa päätöksissä huomioidaan lasten ja perheiden hyvinvointi sekä pitkän aikavälin aluevaikutukset.

- Päätätjä, lue täältä lisätietoja: [Lähikoulut – tutkittua tietoa päätöksenteon ja arvioinnin tueksi](#) (maaseutupolitiikka.fi)

3. HOUKUTELLAAN UUSILLA JA MONIMUOTOISILLA ASUMISMAHDOLLISUUKSILLA UUSIA ASUKKAITA KUNTAAN (KUNTA- JA ALUEVAALIT)

- Mahdollistetaan ja sujuvoitetaan kunnassa lupamenettelyjä kesämökkien muuttamiseksi vakituisiksi asunnoiksi. Noin joka kolmannessa (67) Suomen kunnassa on jo enemmän vapaa-ajan asuntoja kuin vakituisessa asuinkäytössä olevia asuntoja (Tilastokeskus 2022). Käytännössä erityisesti maaseutualueilla vapaa-ajan asuminen moninkertaistaa useiden kuntien asukasmäärän kesäkaudella. Monipaikkaiset ovat myös potentiaalinen muuttajaryhmä.
- Tuetaan kaavoitus-, lupa- ja palveluratkaisuilla kylien säilymistä ja kehittymistä vetovoimaisina asuinalueina.
- Erilaiset asumisratkaisut, kuten pienet ja siirrettävät kodit, ovat tulevaisuuden asumista ja samalla maaseudulle rakentamisen ja muuttamisen vetovoimatekijöitä. Tarjotaan ja kehitetään kunnissa tämänkaltaisia asumismahdollisuuksia.
- Kehitetään myös vuokra-asumisen mahdollisuuksia maaseutualueilla. Moni maallemuuttoa suunnitteleva ei halua heti ostaa tai rakentaa asuntoa vaan alkuun kokeilla maaseudulla asumista.

Maallemuutto ja asuminen kylissä kiinnostavat suomalaisia. Monipuoliset asumismahdollisuudet lisäävät kuntien vetovoimaa. Tarjotaan ja kehitetään näitä mahdollisuuksia osana tulevaisuuden asumista. Yhden hengen talouksien osuus Suomen asuntokunnista on lähes puolet ja neljännes lapsiperheistä on yhden aikuisen talouksia. Kehitetään perinteisen tontti-, asunto- ja talokaupan rinnalla myös yhteisöllistä asumista, kohtuutalouden vahvistuvaan trendiin vastavia minitaloja sekä siirrettävien kotien ratkaisuja.

- Päättäjät, mahdollista maallemuutto erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille ja perheille kehittämällä kuntasi asumisen tarjontaa monipuolisemmaksi.

4. OSALLISUUDELLA JA YHTEISKEHITTÄMISELLÄ PAREMPIA PÄÄTÖKSIÄ JA PALVELUJA (KUNTA- JA ALUEVAALIT)

- Otetaan maaseutuvaikutusten arviointi aidosti osallistavana menetelmänä käyttöön kunnissa ja hyvinvointialueilla.
- Jalkaudutaan päättäjinä kyliin ja asuinalueille kuulemaan ja keskustelemaan asukkaiden kanssa ajankohtaisista päätöksenteon alla olevista asioista.
- Erilaisilla aitoa osallisuutta ja vuoropuhelua luovilla rakenteilla ja toimintamalleilla voidaan kerätä tärkeä kokemustietoa asukkailta sekä luoda edellytyksiä aidolle yhteiskehittämiselle. Ei pelätä asukkaan mielipidettä vaan ymmärretään sen tuoma lisäarvo.
- Turvataan kansalaisjärjestöjen ja paikallisten yhdistysten rahoitus ja toiminta kunnissa ja hyvinvointialueilla. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta tuottaa hyvinvointia ja paikkaa harvinaava palveluverkkoa. Siihen osoitetut eurot tulevat moninkertaisina takaisin.

Asukkaiden osallisuutta ja toimijuutta omassa kuntayhteisössä on tärkeää vahvistaa. Sosiaalisesti kestävä kunnan perusta on toimiva lähidemokratia sekä aktiiviset ihmiset ja yhteisöt. Osallisuuden edistäminen on yksi keskeisistä keinoista köyhyyden, eriarvoisuuden ja

syryntymisen torjumisessa. Osallisuudella on vahva yhteys ihmisten hyvinvointiin, terveyteen, turvallisuuteen ja kuntien elinvoimaan.

Nähdään asukkaat ja asuinyhteisöt kuten kylät kuntien voimavarana ja yhteiskehittämisen kumppaneina. Asukkaiden ja yhteisöjen vahvempi kuuleminen ja osallistaminen kunnan strategiseen kehittämiseen tarjoaa eväitä kuntien kestävään uudistumiseen ja älykkääseen sopeutumiseen. Monissa kylissä on esimerkiksi kehitetty jo pitkään strategista kyläturvallisuustoimintaa (mm. kylien turvallisuussuunnitelmat ja kylien vapaaehtoisista koulutetut pelastusryhmät turvallisuusviranomaisten apuna). Huomioidaan tämä osana kunnan turvallisuussuunnittelua.

Laaditaan kunnan osallisuustyöhön selkeät tavoitteet ja toimenpiteet, sekä huolehditaan myös osallisuustyön vaikuttavuuden viestimisestä asukkaille. Kunnalla on keskeinen rooli yhdistää eri toimijoita ja edistää yhteistyön ja kumppanuuksien syntymistä luomalla tiloja ja foorumeita yhteiselle keskustelulle ja kehittämiselle.

- Päättäjät, huolehdi, että kunnassasi on käytössä osallisuutta ja asukkaiden aitoa kuulemistuukevia rakenteita, toimintamalleja ja toimintaa.

MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI (MVA):

Yksinkertainen ja joustava työkalu, joka auttaa tekemään parempia päätöksiä ja varmistamaan myös pitkällä tähtäimellä, ettei aikaa kulu korjausliikkeisiin jälkikäteen. Menetelmän avulla tehdyt perustellut päätökset ovat myös hyväksyttävämpiä.

Osallistava menetelmä: saadaan esille piiloon jääviä vaikutuksia, joita ei voida tunnistaa tilastotietojen pohjalta. Lisää ymmärrystä muutoksista ja on keino löytää mahdollisia vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Voidaan yhdistää muihin arviointeihin. Maaseutuvaikutusten arviointi on integroitu jo osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden sähköistä hyvinvointikertomusta.

Tarkistuslista sisältää eri näkökulmia, joiden avulla voidaan tunnistaa kielteiset ja myönteiset vaikutukset.

Lisätietoa: <https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/mva>

Lisätietoa [verkostosta](#) ja vaalinostoista MaalleKo-verkoston erityisasiantuntijoilta:

- Tarja Lukkari, Kajaanin ammattikorkeakoulu, tarja.lukkari@kamk.fi, puh. 0400 372 082
- Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto, mari.kattilakoski@uef.fi, puh. 050 449 4896
- Johanna Niilivuo, Suomen Kylät ry, johanna.niilivuo@suomenkylat.fi, puh. 045 341 0384
- Heli Siirilä, Vaasan yliopisto, heli.siirila@uwasa.fi, puh. 050 357 1233